

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

KORNATI
Nacionalni park
National Park

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI, Znanstveno vijeće za turizam i prostor
SVEUČILIŠTE U ZADRU
JAVNA USTANOVA NACIONALNI PARK KORNATI

ZNANSTVENI KOLOKVIJ

TURIZAM I ZAŠTIĆENA PODRUČJA

Kornat i Levrnaka,
1. i 2. lipnja 2023.

KNJIŽICA SAŽETAKA

Turizam je kao kompleksni prostorni fenomen umnogome povezan sa zaštićenim područjima. To su ona područja koja su pod različitim kategorijama i režimima zaštite prirode kojima bi se trebalo upravljati radi dugoročnog očuvanja prirode. Zaštićena područja često se percipiraju kao reprezentativni dijelovi prirodne baštine. Kao i drugi oblici baštine, riječ je o neprocjenjivim dragocjenostima koje su baštinjene, a to znači naslijeđene, bez obzira na razlike u obliku, prostornom obuhvatu i sastavnicama. U kontekstu posvemašnje urbanizacije ta je prirodna baština kao cjelina svojevrсна civilizacijska okamina suodnosa čovjeka i prirode, pa stoga s pravom privlači mnoge posjetitelje, od onih koji uranjaju u esenciju prostora do onih koji joj nakratko navraćaju u namjeri prigodnog dodira popraćenog fotozapisom. Mnogi su izazovi u moderiranju takvih aktivnosti, a unatoč zakonskoj regulativi i mnogim strategijama i planovima upravljanja, mnoga su pitanja otvorena, počevši od onih ključnih – od koga je i za koga potrebno neki dio prirode zaštititi i je li uopće priroda neki strogo omeđeni dio okoliša kojemu se sučelice postavlja čovjek koji je svojom izravnom i neizravnom prisutnošću s njom umnogome povezan. Stoga su česte raznovrsne praktične manifestacije i stranputice, pa i svojevrсни apsurd: zaštićena područja privlačni su čimbenik koji pridonosi povećanju obujma ekonomskih i pratećih aktivnosti u turističkim regijama, a zatim u mnogim slučajevima intenzifikacija turističkog prometa pridonosi degradaciji, a u radikalnim primjerima i devastaciji zaštićenih područja.

Četvrtak, 1. lipnja 2023.

- 10:00 Okupljanje u Murteru
10:30 Polazak brodom iz Murtera (Stara riva) za Levrnaku
12:00 Dolazak
12:30 Kratki obilazak
13:30 Ručak
15:30 Uvodni pozdravi predstavnika ustanova

Izlaganja

- 16:00 **Nikola Bašić**, predsjednik Znanstvenog vijeća za turizam i prostor
Uvodno izlaganje
16:15 **Saša Poljanec-Borić**
Turizam, zaštita i teritorij: teorijski uvid u socijalnu evoluciju (post) moderne države
16:30 **Stjepo Butijer**
Unapređenje sustava planiranja turizma u zaštićenim područjima
16:45 **Josip Faričić**
Turizam i zaštićena morska područja
17:00 Rasprava

- Stanka
17:30 **Vesna Krpina i Marija Pandža**
Zaštita prirode i turizam – očuvanje izvornosti prirode i promocija turističke ponude
17:45 **Jadranka Brkić-Vejmelka i Ana Pejdo**
Edukacija o zaštićenim područjima
18:00 **Antonija Šimek**
Metode netržišnog vrednovanja dobara i usluga iz okoliša
18:15 **Božena Krce Miočić, Tomislav Klarin i Gabrijela Vidić**
Zaštićena područja prirode kao motivator dolaska turista korisnika niskotarifnih zračnih prijevoznika
18:30 Rasprava
Stanka
19:00 **Božena Krce Miočić**
Kruzing turizam i zaštićena područja prirodne baštine
19:15 **Borna Buljan**
Razvoj poduzetništva temeljenog na valorizaciji zaštićenih dijelova prirode Zadarske županije

- 19:30 **Vladimir Skračić**
Kako se istopila kornatska antropološka baština?
19:45 **Hrvoje Grofelnik**
Utjecaj turizma na okoliš ugljikovim otiskom cestovnog prometa u zakonom zaštićenim područjima – studija slučaja Park prirode Učka
20:00 Rasprava
20:30 Večera

Petak, 2. lipnja 2023.

- 9:00 **Sven Marčelić**
Distribucija turističkog smještaja u županijama s nacionalnim parkovima – primjer nacionalnih parkova Plitvička jezera i Krka
9:15 **Anita Babačić Ajduk**
Upravljanje posjetiteljima u zaštićenim područjima
9:30 **Tajana Ban Ćurić, Martina Jurjević Varga, Andrea Kostelić, Sandra Wolf Kramarić, Martina Belović Kelemen i Marina Popijač**
Integrirano upravljanje zaštićenim područjem na Medvednici

- 9:45 Rasprava
10:00 Stanka
10:15 **Kristina Duvnjak, Ana Hodak i Marina Popijač**
Korištenje modernih tehnologija u svrhu održivog turizma u Parku prirode Medvednica
10:30 **Branka Telenta**
Interpretacija i edukacija u funkciji turizma – primjeri dobre prakse u Nacionalnom parku Krka
10:45 **Doris Banić**
Volontiranje u Nacionalnom parku Krka – sinergija turizma i zaštite prirode
11:00 Rasprava
11:15 **Zaključak znanstvenog kolokvija**
11:30 Terenski obilazak
13:00 Ručak
17:30 Povratak u Murter

Nikola Bašić

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti,
Znanstveno vijeće za turizam i prostor, Zagreb
e-mail: marinaprojekt.basic@gmail.com

TURIZAM I ZAŠTIĆENA PODRUČJA

Uvodno izlaganje

Započnimo s jednim očiglednim paradoksom: stavljanjem pod institucijsku zaštitu, prirodni i/ili kulturni prostori bivaju izloženi povećanom interesu posjećivanja i turističkom pritisku koji njihove izvorne vrijednosti, upravo one koje su predmetom zaštite, izlažu latentnoj ugrozi.

Računajući s ovom opasnošću, svaka bi uspostava zaštite morala preventivno sadržavati i djelotvorni model održive ravnoteže između nužnosti zaštite i promaknuća zaštićenih područja u turistička žarišta, točke uvećanog posjetiteljskog interesa.

Pritisci turističke ekonomije na prirodne i kulturne prostore često njihove temeljne vrijednosti izlažu neodrživim ekološkim opterećenjima i vulgarnoj komodifikaciji, procesima u kojima predmet zaštite neumitno gubi svoja izvorna prirodna i/ili kulturna obilježja.

Zaštićena priroda često se trivijalizira podilazeći zahtjevima turističke potražnje i postajući lakim plijenom potrošačkog hedonizma. Kornati su reprezentativni predložak tog stanja. Ali, slična je situacija i u drugim nacionalnim parkovima ili parkovima prirode i u Hrvatskoj i u svijetu.

Kako strategiju zaštite pomiriti sa strategijom turističkog razvoja? To pitanje danas nas je okupilo u kornatskoj otočnoj arkadiji, u prostoru kojeg je turistički imaginarij afirmirao u iracionalni nautički *locus amoenus*, izazvavši neodrživu nautičku saturaciju, koja poprima razmjere okolišne i kulturne katastrofe.

Može li izlaz iz tog neodrživog stanja biti zakonska odluka da ni jedno zaštićeno područje ne smije biti proizvodni prostor turističke ekonomije. Nasuprot tomu proizvodne i uslužne djelatnosti u zaštićenim područjima, bilo da ih generira turizam ili drugi interesi, moraju se relocirati u gravitacijska područja izvan područja zaštite. Zbog nemogućnosti fizičkog ograđivanja, arhipelaški prostori morali bi se planski štititi u koncentričnim krugovima u kojima bi stupanj turističke proizvodnosti i receptivnosti bio obrnuto proporcionalan stupnju zaštite. Integralna i holistička zaštita intrinzičnih prirodnih i kulturnih šticećenih vrijednosti mora biti inkluzivna, čineći domaći živalj organskim, autentičnim i integrativnim subjektom i zaštite i turizma.

Ključne riječi: institucijska zaštita, turistička saturacija, potrošački hedonizam, proizvodni prostor

Saša Poljanec-Borić

Institut društvenih znanosti
Ivo Pilar, Zagreb

e-mail: sasa.boric@pilar.hr

**TURIZAM, ZAŠTITA I TERITORIJ:
TEORIJSKI UVID U SOCIJALNU
EVOLUCIJU (POST)MODERNE DRŽAVE**

Povijest pokazuje da je tipologija razvoja turizma povezana s demokratizacijom protoindustrijskih društava te sa širenjem okvira socijalne funkcije države. S druge strane, zaštićena su područja socijalni izum 20. stoljeća, povezan s rastom kolektivne svijesti o negativnim eksternalijama koje uzrokuje ubrzana industrijalizacija. Uvjet za stvaranje zaštićenih područja jesu rijetki fenomeni ekosustava koji su opstali zato što ih nije transformirala urbanizacija i industrijalizacija ili oba procesa istovremeno. Rijetkost je, pak, u ekonomiji koncept kojim se objašnjava potreba razmjene, a u turizmu su posebna i rijetka obilježja teritorija faktor proizvodnje. Budući da je turistička potražnja djelomično proizvedena socijalnom funkcijom države, dok su joj poticaj za mobilnost rijetki doživljaji, u globalnim uvjetima, zaštićena područja postaju cilj brojnih turističkih putovanja. Zaštita rijetkih područja bila je tijekom povijesti nadležnost nacionalnih država. Takav je društveni dogovor tijekom 20. stoljeća postao globalna kulturna norma. Zbog toga danas gotovo sve svjetske države štite neke rijetke dijelove svojeg teritorija. Klimatske promjene utječu na važnost zaštite teritorija, dok s druge strane ekonomska deregulacija i turistička komercijalizacija potaknuta globalizacijom povećava potražnju za posjetom rijetkih zaštićenih područja. U skladu s tim socioekonomskim trendom smanjuje se moć države da provodi politike zaštite odabranih područja. Ovaj novi klimatsko-teritorijalni paradoks morat će dovesti do novog društvenog ugovora o nužnoj ulozi države u zaštiti rijetkih prostora. Skica mogućeg ugovora trebala bi biti od posebnog interesa globalne znanstvene zajednice.

Ključne riječi: turizam, zaštita, teritorij, (post)modernost, država, znanost

Stjepo Butijer

ALFAPLAN d. o. o. Dubrovnik

e-mail: stjepo.butijer@alfaplan.hr

UNAPREĐENJE SUSTAVA PLANIRANJA TURIZMA U ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA

Raznolikost hrvatskog područja najprisutniji je dokument njegova identiteta. Osnovna tema kolokvija *Turizam i zaštićeno područje* nameće nam potpunije vrednovanje raspoloživih kulturnih i prirodnih danosti i racionalnije korištenje prostora za turizam. Premda se ulažu veliki naponi za očuvanje i zaštitu vrijednih prostora, još su uvijek prisutne degradacije i neželjene promjene u prostoru. To upozorava da se sustav prostornog planiranja i upravljanja mora unaprijediti znanstvenim istraživanjima. Nameće se potreba reformiranja prostornog planiranja, posebno u interesu zaštite kulturno-prirodnih dobara i općenito ambijentalnih vrijednosti. To znači napraviti analizu svih prirodnih fenomena i artefakata čija uloga u prostoru traži poseban pristup. Želja mi je istražiti i dati globalne prijedloge scenarija zaštite za:

- povijesne gradove koji su okupirani turistima (Dubrovnik)
- zaštićena područja u kojima je prisutna stambena i turistička izgradnja (otok Mljet)
- zaštićena neizgrađena ili manje izgrađena područja (arhipelag Kornata).

U svim trima slučajevima treba rješavati osnovne infrastrukturne pragove, uspostaviti scenarije prostornog razvoja i zaštite prostora uz vođenje računa o ograničavajućim faktorima. Postavlja se pitanje kako uspostaviti zaštitu, a istovremeno omogućiti zajednički život turista i domaćeg puka. Svjesni smo činjenice da su scenariji prostornog razvoja uvjetovani globalizacijom, gospodarstvom, socijalnim problemima, pa i zaštitom vrijednih područja. Zajedničko rješenje jest uspostaviti specifičan scenarij zaštite kako bismo zaštitili prostor, identitet, kulturnu i prirodnu baštinu uz umjeren razvoj gospodarstva. Takav način zaštite rezultira povećanom vrijednosti prostora. Obično se primjenjuje u uvjetima visokog stupnja razvoja društva, čemu i mi težimo. Posebno bih naglasio arhipelag Kornata, koji bi ovakvim tretmanom našao puni smisao u očuvanju prirodnih fenomena, tradicionalnog življenja i obitavanja te razvoja posebne turističke ponude.

Ključne riječi: identitet, degradacija, planiranje i upravljanje, prirodni fenomeni, scenarij zaštite

Josip Faričić

Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju, Zadar

e-mail: jfariacic@unizd.hr

TURIZAM I ZAŠTIĆENA MORSKA PODRUČJA

Zakonom o zaštiti prirode predviđena je mogućnost proglašenja nekog morskog područja zaštićenim područjem. U skladu s tim morski prostor čini nedjeljivi dio zaštićenih dijelova prirode otočnog i kopnenog obalnog područja Hrvatske, a dijelom je obuhvaćen i ekološkom mrežom, ponajprije radi zaštite livada morske cvjetnice posidonije. Ekološka mreža Republike Hrvatske obuhvaća ukupno 25 956 km² pri čemu obuhvaća 36,8 % kopnenog teritorija te samo 9,3 % maritorija pod nacionalnom jurisdikcijom (teritorijalno more i isključivi gospodarski pojas Republike Hrvatske).

Morski prostor često se tretira kao kolateralna sastavnica zaštićenih područja. Istodobno, unatoč mnogim inicijativama, u Hrvatskoj zakonski nije predviđena kategorija morskog parka. Nedovoljna pozornost posvećena zaštiti mora jedna je od posljedica višestoljetne društveno-gospodarske demaritimizacije Hrvatske, unatoč važnosti mora kao identitetske sastavnice i nacionalnog resursa koji je stoljećima bio izvor života i medij komunikacije putem kojeg se zbivala razmjena ljudi i dobara, ideja i tehnologija, te koja je umnogome utjecala na oblikovanje maritimne materijalne i nematerijalne kulturne baštine. Sudbina je Jadranskog mora da funkcionira kao poprište višestrukih kontakata, a kadšto i konflikata, a braudelovski rečeno, na Jadranu se definira sudbina cijelog Sredozemlja.

S obzirom na to da se u različitim pojavnim oblicima turizam u primorskom dijelu Hrvatske uglavnom zasniva na komercijalizaciji prostorne atrakcijske osnove, čiji je more presudan dio, nedovoljna zaštita ili pak neprimjereno upravljanje zaštićenim dijelovima hrvatskog maritorija pridonosi degradaciji morskih ekosustava, a negativno djeluje i na tradicionalne kulturne prakse povezane s činjenicom da život uz more, od mora i s morem definira otočni i kopneni obalni *genius loci*. Očito je potrebno učiniti dodatne iskorake kako bi se osvijestila važnost mora, a zatim i na svim razinama uzeti u obzir činjenicu da je i s prirodnog i društveno-gospodarskog motrišta more vitalni i strateški čimbenik

Hrvatske. Sve veća dostupnost mora i podmorja istodobno je prilika, ali i prijatna jer ga je sve teže zaštititi od raznih utilitarnih praksi i partikularnih interesa, a stoga je sve veći izazov uspostaviti harmoniju koja će na najbolji način uvažiti razvojne potrebe u prostoru i potrebu zaštite prostora. Premda je održivi turizam kao idealni model, čini se, (gotovo) nemoguće implementirati ako se situacija posve prepusti tržišnim odnosima, sustav znanosti i obrazovanja ima veliku odgovornost kako bi načelo održivosti, uvažavajući specifičnosti morskih ekosustava i autentičnih te izgledno nekih novih baština hrvatskog maritorija, postalo konstanta u formuli razvoja koji se kvantitativno ne mora zasnivati isključivo na rastu (u slučaju turizma onom povezanom s brojevima turističkih dolazaka, noćenja i potrošnje).

Ključne riječi: morski prostor (maritorij), turizam, zaštićeno područje, Hrvatska, Jadransko more

Vesna Krpina

Hrvatske šume, Direkcija,
Sektor za šumarstvo, Zagreb

e-mail: vesna.krpina@hrsume.hr

Marija Pandža

Hrvatsko botaničko društvo, Zagreb

e-mail: marija.pandza@si.t-com.hr

ZAŠTITA PRIRODE I TURIZAM - OČUVANJE IZVORNOSTI PRIRODE I PROMOCIJA TURISTIČKE PONUDE

Zaštita prirode i turizam počeli su se usporedno razvijati na višem stupnju društveno-ekonomskog razvoja, zamahom razvoja industrijalizacije, prometa i urbanizacije. Pod zaštitu se stavljaju ekološki vrijedni, prirodno atraktivni objekti, dijelovi ili fenomeni prirode i svakako da oni čine vrlo tražene turističke motive. Do kolizije između zaštite prirode i turizma dolazi kada turizam teško prihvaća ograničenja korištenja prirode, napose zaštićenih prirodnih objekata; zanemari očuvanje i zaštitu prirode. Cilj je očuvati izvornost prirode s jedne strane, a s druge strane dopustiti i osmisliti turističku ponudu. Na području Parka prirode *Vransko jezero*, koji je poslužio kao model očuvanja zaštićenog područja prirode u razvoju turizma, na multidisciplinarni način istraženi su aspekti zaštite prirode i turizma. Napravljeno je istraživanje i analiza obilježja i stavova posjetitelja u parku, ali i istraživanje mogućeg utjecaja turizma na vrijednost bioraznolikosti tog područja. Definirani su lokaliteti, tri izletnička i jedan potencijalno izletnički, za sustavno motrenje flore u području zadržavanja posjetitelja oko turističkih objekata. Popisom, monitoringom i analizom flore može se odrediti postoji li antropogeni utjecaj na bioraznolikost oko izletničkog objekta. Za Park prirode *Vransko jezero* uspostavljena je jedinstvena baza podataka primjenom GIS-a. Integralni model istraživanja, monitoringa prirodnog područja i posjetitelja, može utjecati na model upravljanja u zaštićenom prirodnom području s temeljnom svrhom zaštite prirode i razvoja turizma na kontroliran i umjeren način.

Ključne riječi: zaštićeno prirodno područje, turizam, posjetitelji, flora, monitoring

Jadranka Brkić-Vejmelka

Sveučilište u Zadru, Odjel za nastavničke studije u Gospiću, Gospić
e-mail: jbrkic@unizd.hr

Ana Pejdo

Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju, Zadar
e-mail: apejdo@unizd.hr

EDUKACIJA O ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA

Od prvotne primarne uloge zaštićenih područja, a to je očuvanje prirodnih ekosustava, očuvanje bioraznolikosti, krajobrazne raznolikosti i georaznolikosti, s vremenom su se razvile i druge funkcije takvih područja kao što su odgojna, obrazovna, kulturna, znanstvena, estetska, rekreacijska. Zaštićena područja ujedno su i turistički atraktivni prostori, posebice u turističkim regijama, jer nude boravak u očuvanom prirodnom ambijentu koji je jedna od najboljih kulisa turistima za različite aktivnosti i odmor. Istodobno, zaštićena su područja prostori za učenje. Naime, oni imaju gotovo laboratorijske uvjete za učenje o okolišu, neposredno, u okolišu.

U hrvatskom obrazovnom sustavu preporučuje se da odgojno-obrazovne institucije u proces učenja i poučavanja uključe suradnju s parkovima prirode, nacionalnim parkovima i sličnim edukacijskim institucijama. Za školsku populaciju (na svim razinama) i studentsku populaciju to podrazumijeva učenje za bolje razumijevanje postojećih ekosustava, prirodnih fenomena kao i aspekata aktivnog boravka u prirodi, ali i problema u zaštiti okoliša. Suvremeno upravljanje zaštićenim područjima uključuje i organizaciju obrazovnih programa koji omogućuju, uz stjecanje znanja, stjecanje vještina za svakodnevni život kao i emocionalni doživljaj prirode. Ipak, upitno je koliko je danas školska i studentska populacija upoznata sa zaštićenim područjima iz neposrednog vlastitog iskustva boravka/ posjeta i na koji način percipira probleme zaštite prirodne baštine. Dugoročno, obrazovanje može utjecati na veću osjetljivost posjetitelja prema zaštiti prirode i okoliša te na formiranje budućih zagovornika zaštite okoliša koji će ga i sami znati i moći štititi.

Ključne riječi: zaštićena područja, edukacija, okoliš

Antonija Šimek

Sveučilište u Zadru, Odjel za turizam i komunikacijske znanosti, Zadar
e-mail: asimek21@unizd.hr

METODE NETRŽIŠNOG VREDNOVANJA DOBARA I USLUGA IZ OKOLIŠA

Mikroekonomska teorija predviđa efikasan ishod na tržištu kada su zadovoljene određene pretpostavke o cijenama, obilježjima proizvoda, barijerama ulaska na tržište i informiranosti tržišnih subjekata. Ako je bilo koja od tih pretpostavki narušena, mehanizmi tržišnih poticaja koji inače postižu efikasno rješenje ne mogu djelovati, odnosno klasični tržišni ishod ne može biti postignut zbog pojave tržišnog neuspjeha. Za većinu dobara i usluga iz okoliša rezultat slobodnog natjecanja dovodi do neadekvatne alokacije resursa i smanjenja društvenog blagostanja te se oni zbog svojih karakteristika smatraju tržišnim neuspjehom. Takve okolnosti mogu imati ozbiljne negativne posljedice za upravljanje okolišem jer tržišna cijena više ne odražava sve koristi i troškove za društvo. Stoga je osmišljen niz metoda pomoću kojih se dobrima i uslugama iz okoliša dodjeljuje novčana vrijednost kako bi se njihove stvarne koristi i troškovi uzimali u obzir u procesima donošenja odluka. Zbog postojećih tržišnih neuspjeha, tržišta za većinu dobara i usluga iz okoliša ne postoje te se za procjenu njihove novčane vrijednosti rabe neke od metoda netržišnog vrednovanja. Ovakav rad prikazuje zašto slobodna tržišta ne uspijevaju u slučaju dobara i usluga iz okoliša te kako društvo vrednuje dobra i usluge iz okoliša. U njemu će se dati sustavni pregled dosad razvijenih metoda netržišnog vrednovanja, s primjerima vrednovanja zaštićenih područja. Na temelju provedene analize dosad razvijenih metoda netržišnog vrednovanja izradit će se preporuke za održivije upravljanje okolišem.

Ključne riječi: ekonomika okoliša, metode, vrednovanje dobara i usluga iz okoliša, zaštićena područja

**Božena Krce Miočić,
Tomislav Klarin i
Gabrijela Vidić**

Sveučilište u Zadru, Odjel za turizam i
komunikacijske znanosti, Zadar

e-mail:
krceb@unizd.hr
tklarin@unizd.hr
gvidic@unizd.hr

ZAŠTIĆENA PODRUČJA PRIRODE KAO MOTIVATOR DOLASKA TURISTA KORISNIKA NISKOTARIFNIH ZRAČNIH PRIJEVOZNIKA

Niskotarifni zračni prijevoznici predstavljaju najbrže rastući oblik prijevoza u turizmu. Njihov razvoj omogućio je dosezanje relativno udaljenih destinacija po relativno niskim cijenama, čime je omogućio i turistima niže platežne moći dostupnost tih destinacija. Niskotarifni zračni prijevoznici najčešće odabiru manje zračne luke potaknuti sufinanciranjem od turističkih destinacijskih menadžment kompanija (DMK). Destinacijske menadžment kompanije upravljaju destinacijom, stvaraju turističke proizvode na temelju atrakcijske osnove koju posjeduju te privlače određene segmente turista čija je motivacija putovanja temeljena na atrakcijskoj osnovi destinacije. Kako bi prilagodile svoju ponudu zadovoljenju turističkih potreba, iznimno je važno da destinacije prepoznaju motivaciju turista. Motivacija predstavlja stanje uma koje turista potiče na putovanje, kojim će zadovoljiti neku svoju potrebu. Mogućnost zadovoljavanja određene potrebe ključni je čimbenik pri donošenju odluke o odabiru destinacije putovanja. Jedan od najčešćih motiva turističkih kretanja je i uživanje u ljepotama prirodne baštine, te posjet zaštićenoj prirodnoj baštini. Turizam razvijen na motivaciji uživanja u očuvanom okolišu i učenju o zaštićenim područjima prirode jest specifični oblik turizma, ekoturizam. Zadarska županija i njoj susjedne Ličko-senjska i Šibensko-kninska županija obiluju područjima zaštićene prirodne baštine, na temelju koje DMK razvija niz turističkih proizvoda. Istodobno Turistička zajednica Zadarske županije, kao matični DMK, snažno podupire niskotarifne zračne prijevoznike za dolazak u destinaciju.

U ovom radu prikazat će se rezultati longitudinalnog istraživanja turista korisnika niskotarifnih zračnih prijevoznika u Zračnoj luci Zadar. Istraživanje je provedeno od 2017. do 2022. godine na slučajnom uzorku turista korisnika niskotarifnih zračnih prijevoznika (n = 3120) koji su boravili u Zadarskoj županiji. Prikazat će se motiviranost tih turista prirodnom baštinom pri odabiru Zadra i Zadarske županije kao turističkih destinacija. K tomu, prikazat će se i sklonosti turista posjetu zaštićenim dijelovima prirode kada su već jednom u destinaciji. Dobiveni podatci analizirat će se s ciljem definiranja potencijala za plasman proizvoda ekoturizma.

Ključne riječi: zaštićena područja prirode, destinacija, motiv dolaska turista, niskotarifni zračni prijevoznici, Zadarska županija

Božena Krce Miočić

Sveučilište u Zadru, Odjel za turizam i komunikacijske znanosti

e-mail: krceb@unizd.hr

KRUZING TURIZAM I ZAŠTIĆENA PODRUČJA PRIRODNE BAŠTINE

Mediteran, uz Karibe, najveće je tržište kruzing turizma. Kruzing turizam na području Mediterana se iznimno brzo razvija i time opterećuje i drugim vrstama turizma opterećene destinacije. To su prije svega urbane destinacije koje najčešće obiluju bogatom kulturnom baštinom i time privlače veliki broj turista. Današnji kruzери istodobno mogu primiti i više od 6000 putnika, ali najčešće se njihov kapacitet kreće oko 3000 putnika. Često se u jednu luku u istom gradu veže veći broj kruzera, što uz postojeće turiste smještene u tom gradu stvara dodatnu opterećenost. Stoga su neke od najpoželjnijih mediteranskih destinacija, kao što su Barcelona, Venecija i Dubrovnik, uvele različita ograničenja prijama kruzera. Neke od destinacija odlučile su se za politiku raspršenosti izleta u druge destinacije koje su relativno blizu atraktivnim odredištima kruzera, čime smanjuju pritisak na primarnu destinaciju pristanka kruzera. Osim obilaska destinacije u koju su pristali, izleti koji se nude turistima jesu druge bliske destinacije koje obiluju kulturnim ili prirodnim bogatstvima i koje nude neki poseban doživljaj. U ovom će se radu na primjeru kruzing turizma koji se odvija u Luci Gaženica u Zadru analizirati poželjnost posjeta zaštićenim područjima prirode u blizini te mogući negativni utjecaji do kojih može doći u budućnosti zbog povećanja broja kruzera. U radu će se prikazati rezultati istraživanja zadovoljstva odabranim izletima. Istraživanje je provedeno nad turistima koji su odabrali izlete u zaštićena područja prirode (NP Krka, NP Plitvička jezera, NP Paklenica, PP Velebit). Na temelju dobivenih rezultata dat će se preporuke za buduće upravljanje ponudama izleta u zaštićena područja prirodne baštine namijenjena kruzing turistima, s ciljem optimizacije negativnih i pozitivnih učinaka turističkih kretanja na ovim područjima.

Ključne riječi: kruzing turizam, izleti, zadovoljstvo, zaštićena područja prirode, Zadar

Borna Buljan

Sveučilište u Zadru, Odjel za turizam i komunikacijske znanosti

e-mail: bbuljan@unizd.hr

RAZVOJ PODUZETNIŠTVA TEMELJENOG NA VALORIZACIJI ZAŠTIĆENIH DIJELOVA PRIRODE ZADARSKE ŽUPANIJE

Prostorna obilježja Zadarske županije ponajviše su određena povoljnim klimatskim uvjetima, razvedenom obalom te čistim i toplim morem. Klimatske značajke utječu na razinu poduzetničke aktivnosti koja je na ovom području ponajviše manifestirana kroz uključenost u turističke tokove. Koncentracija zaštićenih dijelova prirode, uz bogatstvo kulturne baštine i povoljna prostorna obilježja, učinila je Zadarsku županiju odredištem brojnih posjetitelja. Zaštićeni dijelovi prirode važan su razvojni resurs i zaokružuju turističku ponudu, međutim, također podrazumijevaju ograničenja koja treba poštovati pri planiranju ukupnog razvoja turizma.

Cilj ovog rada jest analizirati kako predstavnici javne uprave Zadarske županije, odgovorni za osiguravanje praćenja očuvanja, valorizacije i upravljanja prirodnom baštinom, doživljavaju razvoj poduzetništva temeljenog na turističkoj valorizaciji zaštićenih područja prirode svoje destinacije. Zadarska županija područje je na jadranskoj obali koje je doseglo visok stupanj turističkog razvoja. Stoga je potrebno kontrolirati rast i izbjeći moguću stagnaciju destinacije osmišljavanjem strateških smjerova razvoja. Jedan od potencijalnih smjerova temelji se na mogućnosti razvoja specifičnih oblika turizma valorizacijom posebno vrijednih dijelova prirode. U tom je pogledu važno istražiti kako donositelji odluka, jedan od najbitnijih dijelova poduzetničkog ekosustava destinacije, percipiraju trenutno stanje i daljnji razvoj poduzetništva temeljenog na turističkoj valorizaciji baštine u destinaciji. Dakle, glavni je cilj identificirati budući smjer razvoja turizma uzimajući u obzir utjecaj na zaštićene dijelove prirode Zadarske županije, a posljedično tomu i na lokalnu zajednicu koja obitava u tom dijelu Hrvatske.

Istraživanje je provedeno kroz skupni intervju s donositeljima odluka o razvoju turizma na regionalnoj i lokalnoj razini. Stavovi i percepcije odgovornih osoba u javnoj upravi Zadarske županije o turističkoj valorizaciji zaštićenih dijelova prirode, kao vidu poduzetničke aktivnosti, predstavljaju ključne informacije potrebne pri donošenju preporuka za buduće upravljanje razvojem poduzetništva u navedenim područjima.

Ključne riječi: poduzetništvo, zaštićena područja prirode, planiranje razvoja turizma, Zadarska županija

Vladimir Skračić

Sveučilište u Zadru, Zadar, Centar za jadransku onomastiku i etnolingvistiku, (u mirovini)

e-mail: vskracic@unizd.hr

KAKO SE ISTOPILA KORNATSKA ANTROPOLOŠKA BAŠTINA?

Kornatska antropološka baština čuva se danas samo u memoriji posljednjih Kurnatara. Proglašenje dijela arhipelaga nacionalnim parkom 1980. išlo je za tim da zaštiti prirodnu i antropološku baštinu kornatskog prostora. Nažalost, to se nije dogodilo. Štoviše, danas su izravne i neizravne posljedice te „zaštite“ potpuni gubitak kornatskog kulturnog identiteta. Kako je do toga došlo?

Prvi razlog leži u tome što su odgovorni za provedbu projekta zaštite bili potpuno neupućeni u kompleksnost kornatskog prostora, materijalnog i duhovnog. Drugi je u tome što su po vlastitom priznanju bili potpuno nezainteresirani za antropološku kornatsku baštinu. I treći, najpogubniji od svih razloga je taj što su jedine osobe koje su tu kulturu poznavale – dakle Kurnatari – od prvog dana sustavno ignorirali.

Što se dogodilo? Usporedno s procesom odustajanja od trudnih tradicionalnih poslova sve starijeg stanovništva i usporedno s općom nebrigom za baštinu (i onda i sada), pojavio se na tadašnjoj turističkoj karti svijeta jedan arhipelag kojem je zaštitni znak nacionalnog parka podignuo stupanj poznatosti do neslućenih razina. U samo nekoliko godina Kornati su se napučili golemim brojem turista svih vrsta: nautičara, izletnika, ribiča, „robinzona“... Ne ulazeći u razloge čuvara prirode koji su dopustili da se taj rašamon uspostavi, ukazala se istodobno i prilika da se tom svijetu predstavi jedna izvanredna kultura. No, ta je prilika, kako stvari danas stoje, zauvijek propuštena.

Ukratko, sve što je bilo specifično *kurnasko*: postupci u „osvajanju“ životnog prostora u dislociranom i teško dostupnom arhipelagu, pučka meteorologija i neizvjesna plovidba, odnosi u izoliranoj mikrozajednici, specifičan način života na više točaka, komplementarni ribolov, jedinstveno stočarstvo i poljodjelstvo, jedinstveno ograđivanje posjeda te *muli*,

sterala, lepari, ograde, prizide, stani, manufakturna izrada arti i opreme za brod, tradicionalna kuhinja... Ništa od te neizmjerne baštine nije prepoznato. Štoviše, prezreno je!

Jedino što nije prezreno je turist, prije svega turist nautičar. On sve može i njemu se ugađa na sve moguće načine. Za njega se tradicionalni porti pretvaraju u parkirališta, stare potleušice adaptiraju u „robinzonske“ nastambe, za njega se izmišljaju svjetski meniji, umjesto težaka kuhaju *masterchefovi*, njemu se dopušta sidrenje po djevičanskim uvalama i vožnja moćnim jurilicama... A na pitanje gdje je Knježak, nitko ne zna odgovor!

Ključne riječi: antropološka baština, nacionalni park, turizam, Kornati, Kurnatari

Hrvoje Grofelnik

Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment
u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija

e-mail: hrvoje.grofelnik@fthm.hr

UTJECAJ TURIZMA NA OKOLIŠ UGLJIKOVIM OTISKOM CESTOVNOG PROMETA U ZAKONOM ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA - STUDIJA SLUČAJA PARK PRIRODE UČKA

Turizam ima važnu ulogu u opterećenju okoliša, a posebice je to vidljivo kroz emisije stakleničkih plinova koje stvaraju turistička kretanja. Republika Hrvatska kao cjelina te Istra kao vodeća turistička regija na istočnoj obali Jadranskog mora sastavni su dio domaćih i međunarodnih turističkih kretanja te su dominantno oslonjene na cestovni promet. Osnovna prometna strateška veza Istre s matičnim nacionalnim prostorom prolazi zakonom zaštićenim područjem Parka prirode *Učka* što neminovno utječe na okoliš tog područja pod zaštitom. Iako je ukupni utjecaj turizma na okoliš očit, mnogi njegovi čimbenici utjecaja i uzročno-posljedične veze nisu dovoljno istraženi, a posebice je to vidljivo na razini lokalnog utjecaja turizma na okoliš te specifično unutar utjecaja turizma na zakonom zaštićena područja. Kada bi se svi utjecaji turizma na okoliš sveli na lokalnu mjeru nosivosti okoliša, tada bi i globalni utjecaj turizma na okoliš bio u potpunosti održiv. U tom svjetlu ovo istraživanje cilja na mjerenje lokalnog utjecaja na okoliš cestovnog prometa ugljikovim otiskom na primjeru studije slučaja Parka prirode *Učka*. Istraživanjem je izračunan ukupan ugljikov otisak cestovnog prometa te je specifično unutar njega upućeno na udio turističkog ugljikova otiska. Istraživanjem su izdvojeni čimbenici utjecaja na ugljikov otisak te godišnji hod intenziteta utjecaja na okoliš turizma kroz generiranje cestovnog prometa unutar Parka prirode *Učka*. Cilj je rada potaknuti znanstvenu zajednicu na veći broj istraživanja s konkretnim mjerenim vrijednostima utjecaja na okoliš, kako bi se u dogledno vrijeme dobila dovoljno široka baza podataka prema kojoj će se moći donositi objektivno utemeljene strateške i planske odluke u procesima održivog upravljanja okolišem.

Ključne riječi: utjecaj na okoliš, turizam, cestovni promet, ugljikov otisak, Park prirode *Učka*

Sven Marčelić

Sveučilište u Zadru,
Odjel za sociologiju
e-mail: smarceli@unizd.hr

DISTRIBUCIJA TURISTIČKOG SMJEŠTAJA U ŽUPANIJAMA S NACIONALNIM PARKOVIMA - PRIMJER NACIONALNIH PARKOVA PLITVIČKA JEZERA I KRKA

Nacionalni parkovi jedan su od najvažnijih atraktora u hrvatskom turizmu, uz obalni prostor. U ovom će radu poseban naglasak biti stavljen na dva nacionalna parka: NP *Plitvička jezera* i NP *Krka*.

U radu će se analizirati prostorna distribucija turističkog smještaja u dvjema županijama, Ličko-senjskoj i Šibensko-kninskoj, koje imaju zajedničke karakteristike znatnog obalnog turizma i nacionalnog parka u kopnenom dijelu.

Korištenjem *web-scraping* tehnologije napravljena je baza podataka sa smještajem u navedenim dvjema županijama te je smještaj geolociran korištenjem programa QGIS uz dodatnu kronološku analizu stavljanja smještaja na tržište. Analiza pokazuje da se prostorno izdvajaju dva važna areala – onaj priobalni te onaj povezan s nacionalnim parkovima, dok je u ostatku obiju županija razvoj turizma znatno manji.

Ovakva vrsta razvoja stavlja velik ekološki i izgradbeni pritisak na ograničeni dio prostora tih županija, što postaje osobito problematično u kontekstu ekološki osjetljivih i zaštićenih područja kakvi su nacionalni parkovi.

Ključne riječi: nacionalni park, turistički smještaj, NP *Plitvička jezera*, NP *Krka*

Anita Babačić Ajduk

Javna ustanova *Priroda* Šibensko-kninske
županije, Šibenik
e-mail: ababacic@zpv-sibenik.hr

UPRAVLJANJE POSJETITELJIMA U ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA

Javna ustanova *Priroda* Šibensko-kninske županije djeluje od 2007. i upravlja sa šest važnih krajobraza na području Šibensko-kninske županije, jednim spomenikom prirode i gotovo šezdeset lokaliteta ekološke mreže Natura 2000. To su područja izrazitih krajobraznih vrijednosti bogata ciljnim vrstama i staništima. Osnovne su zadaće ustanove zaštita, održavanje i očuvanje izvornosti prirode i održivog korištenja prirodnih i kulturnih dobara na područjima kojima upravlja, za dobrobit lokalnog stanovništva, posjetitelja i budućih generacija. Javna ustanova *Priroda* Šibensko-kninske županije svoju djelatnost obavlja u suradnji sa svim dionicima u zaštićenim područjima što je nužno za postizanje ciljeva održivosti. Unutar navedenih područja Javna ustanova *Priroda* obavlja i djelatnost zaštite i očuvanja kulturnih dobara, uključujući i upravljanje Tvrđavom sv. Nikole (i njezinom kontaktnom */buffer/ zonom*) – komponentom transnacionalnog serijskog kulturnog dobra upisanog na UNESCO-ov Popis svjetske baštine.

Razvojem turizma i različitih turističkih djelatnosti koje prate sve veće potrebe suvremenih putnika, pritisak posjećivanja zaštićenih područja iz godine u godinu sve je veći. U slučaju zaštićenih područja (kako to definira i MZOE/HAOP 2016. godine) upravljanje posjetiteljima kao jednim od oblika korištenja prostora specifično je zbog primarno utvrđenog koncepta zaštite prirodnih vrijednosti nad drugim oblicima i konceptima korištenja. Stoga je primarni cilj utvrditi primjerene oblike posjećivanja, interpretaciju područja, razvoj edukacijskih programa i odgovarajuće posjetiteljske infrastrukture te praćenje učinka posjećivanja na prirodne i kulturne vrijednosti područja te promjenu javne svijesti o očuvanju prirodne i kulturne baštine.

Kako bi se postigli ciljevi zaštite prirodne i kulturne baštine te održivog upravljanja, nužno je integralno i plansko upravljanje kroz međusektorsku suradnju sa svim dionicima u zaštićenim područjima.

Ključne riječi: prirodna baština, kulturna baština, NATURA 2000, UNESCO, krajobrazne vrijednosti, upravljanje posjećivanjem, integralno i održivo upravljanje, međusektorska suradnja, edukacija, dionici

Tajana Ban Ćurić,
Martina Jurjević Varga,
Andrea Kostelić,
Sandra Wolf Kramarić,
Martina Belović Kelemen i
Marina Popijač

Javna ustanova Park prirode *Medvednica*, Zagreb
e-mail: info@pp-medvednica.hr

**INTEGRIRANO UPRAVLJANJE
ZAŠTIĆENIM PODRUČJEM NA
MEDVEDNICI**

Zapadni dio planine Medvednice proglašen je parkom prirode 1981. godine u kojem od ukupne površine (17 938 ha) najveći dio zauzimaju dobro očuvana šumska staništa (81 %). Medvednica je smještena u tri županije, uključujući Grad Zagreb koji nastanjuje 28 % stanovnika Republike Hrvatske, što je jedinstven primjer blizine urbane sredine i lako dostupnog zaštićenog područja, za posjetitelje koji ne žele ili ne mogu putovati u daleka odredišta. Intenzivniji razvoj rekreacije i turizma na Medvednici započeo je u drugoj polovici 19. stoljeća inicijativom planinara koji su uredili i obilježili prve planinarske staze. U prvoj polovici 20. stoljeća izgrađeni su planinarski domovi čemu je pridonijela izgradnja Sljemenske ceste, ujedno su uređene skijaške staze Panjevina, Crveni, Zeleni, Plavi i Bijeli spust. Sljemenska žičara izgrađena je 1963. godine i povezala je grad Zagreb s planinom. Prema istraživanju i strukturi stavova posjetitelja (2009.), park godišnje posjeti više od milijun domaćih posjetitelja (99,53 %). Na Medvednici se uz niz rekreacijskih i drugih aktivnosti bilježi najveći broj dolazaka u vršnoj zoni, najviše vidljivo za vrijeme skijaške sezone, na kojoj je smještena većina sadržaja. Izgradnja nove žičare Sljeme pružila je mogućnost ugodnijeg načina dolaska u vršnu zonu parka što je i najbolje prometno rješenje te ekološki najprihvatljiviji oblik prijevoza. Takva tvrdnja jedan je od zaključaka EUROPARC federacije koja je Parku prirode *Medvednica* drugi put 2020. godine dodijelila Povelju za održivi turizam.

Rezultati istraživanja bit će osnova za izradu smjernica integriranog planiranja u parku i pristupnom području s naglaskom na održivi razvoj rekreacijsko-edukacijskih sadržaja

u budućem razdoblju. Istraživanje će uključiti praćenje broja posjetitelja parka putem postavljenih brojača i prevezenih putnika žičarom te bilježiti trendove i načine dolazaka, anketiranje posjetitelja o strukturi i navikama posjetitelja, a sve kako bi se procijenile buduće prijetnje biološkoj raznolikosti, georaznolikosti i krajobraznoj raznolikosti, pogotovo zbog klimatskih promjena uvjetovanih pritiscima abiotskih, biotskih i antropogenih štetnih čimbenika.

Ključne riječi: turizam, Medvednica, žičara, ekološki prijevoz

Kristina Duvnjak

Zagreb

e-mail: kri.duvnjak@gmail.com

Ana Hodak i Marina Popijač

Javna ustanova Park prirode *Medvednica*, Zagreb

e-mail: tajništvo@pp-medvednica.hr

KORIŠTENJE MODERNIH TEHNOLOGIJA U SVRHU ODRŽIVOG TURIZMA U PARKU PRIRODE MEDVEDNICA

Zaštićena područja Republike Hrvatske najvažnija su prirodna dobra u kojima se prati stanje ekosustava s ciljem očuvanja bioraznolikosti, izvornosti prirode i održivog korištenja njezinih resursa. Dobrobiti koje pružaju sa zdravstvenog i rekreativnog aspekta postale su vodeći razlog posjećivanja. Posljednjih deset godina evidentiran je kontinuirani porast broja posjetitelja u zaštićenim područjima, što posljedično može uzrokovati neželjene utjecaje u okolišu. Dodatan pritisak, uz povećanje posjetitelja, jest i pojavnost vozila za koja nisu predviđena parkirna mjesta, ali i dodatno stvaranje otpada u zaštićenom području. Primjer navedenih situacija uočen je osobito za vrijeme pandemije bolesti *COVID-19* kada se povećala potreba dolaska na otvoreno te su upravljači zaštićenih područja osjetili potrebu za prilagodbom upravljačkih procedura i djelovanja na terenu. Aktivna uloga upravljača zaštićenog područja u definiranju i realizaciji ciljeva vodi prema društvenoj, ekološkoj i ekonomskoj održivosti što je prepoznala Javna ustanova *Park prirode Medvednica* planiranjem i projektiranjem novih tehnologija koje će utjecati na smanjenje negativnih turističkih aktivnosti. U nadolazećim projektima koristit će se zelenim i digitalnim tehnologijama kako bi primjerom dobre prakse osigurali inkluzivnost šetnice Bliznec i šetnice Medvedgrad. Rekonstrukcijom i uvođenjem navedenih rješenja anketirat će se posjetitelji i analizirati rezultati u svrhu usporedbe s već dobivenim rezultatima prijašnjih istraživanja. Procijenjena učinkovitost novih tehnologija zelene i digitalne tranzicije učinkovito će poslužiti kao osnova izrade smjernica budućih planskih dokumenata za upravljanje turističkim aktivnostima u zaštićenom području.

Ključne riječi: zaštićeno područje, zelena tranzicija, digitalna tranzicija, održivi turizam

Branka Telenta

Javna ustanova *Nacionalni park Krka*, Šibenik
e-mail: btelenta@gmail.com

INTERPRETACIJA I EDUKACIJA U FUNKCIJI TURIZMA - PRIMJERI DOBRE PRAKSE U NACIONALNOM PARKU KRKA

Zaštićena područja zbog estetske i rekreativne dimenzije privlače sve veći broj posjetitelja svih uzrasta. Simbioza turizma i zaštićenih područja je neosporna, međutim, potrebno je planski usmjeriti prihvata posjetitelja kako ne bismo narušili neke od osnovnih načela održivog turizma. Upravo pažljivo osmišljene aktivnosti kao što su interpretacija i edukacija mogu umnogome pomoći u podizanju svijesti posjetitelja o važnosti zaštićenih područja kao i ekološkom opismenjavanju budućih naraštaja. Javna ustanova *Nacionalni park Krka* već dugi niz godina uspješno provodi razne edukacijske programe za učenike osnovnih i srednjih škola, kao i za djecu predškolske dobi. Edukacijski programi tematski su usmjereni na biološku raznolikost parka i zaštitu prirode općenito, a osmišljeni su kako bi se kroz odgojno-obrazovnu dimenziju oblikovalo kritičko mišljenje i razvio element osobne odgovornosti kod pojedinca. Rad kroz kronološki osvrt daje primjere dobre prakse u provođenju interpretativnih obilazaka i razvoj edukacijskih programa u Javnoj ustanovi *Nacionalni park Krka*.

Ključne riječi: održivi turizam, interpretacija, edukacija, pedagogija mjesta

Doris Banić

Javna ustanova *Nacionalni park Krka*, Šibenik
e-mail: doris.banic@npg.hr

VOLONTIRANJE U NACIONALNOM PARKU KRKA - SINERGIJA TURIZMA I ZAŠTITE PRIRODE

Volontiranje se kao aktivnost razvija posljednjih dvadesetak godina. Sam pojam volontiranja usko je povezan s čovjekovim sustavom vrijednosti: zasniva se na dobroj volji, aktivizmu i solidarnosti. Volonteri koji sudjeluju u lokalnim, nacionalnim ili međunarodnim volonterskim programima aktivnim sudjelovanjem u njima – svojim trudom, znanjem i vještinama – nastoje pridonijeti poboljšanju života na određenom području. Programi volontiranja u zaštićenim područjima donose dobrobit ustanovama koje upravljaju njima, ali i lokalnoj zajednici, u kojoj potiču razvoj vrijednosti kao što su zaštita okoliša, solidarnost, tolerancija i zajedništvo. Uvođenje tih programa iskorak je u radu Javne ustanove *Nacionalni park Krka*. Volonterski programi osmišljeni su kao dio sadržaja centra Eko kampus *Krka* u Puljanima, modernog interpretacijsko-edukacijskog i volonterskog središta namijenjenog prihvatu studenata, istraživača i volontera koji će u parku sudjelovati u nastavnim, istraživačkim i volonterskim programima.

Otvaranjem Eko kampusa *Krka* stvoreni su preduvjeti za realizaciju kvalitetnih edukacijskih, istraživačkih i volonterskih programa na cijelom području parka. Sudjelovanjem u raznim aktivnostima, korisnici tih programa stjecat će nove vještine i znanja kroz sustavnu edukaciju i rad sa stručnim službama.

Ekspanzivni turizam negativno utječe na turističke destinacije, pa tako i na zaštićena područja, lokalno stanovništvo i okoliš, što je rezultiralo transformacijom globalnog turizma u 21. stoljeću, u kojem se naglasak stavlja na odgovornost, održivost i ekologiju. Na tržištu se pojavljuju društveno odgovorni potrošači koji traže nova iskustva, pa se koriste putovanjima kako bi volontirali u nekoj destinaciji i tako doprinijeli boljitku lokalne zajednice. Ta pojava, nazvana „volonturizam“, kombinacija je volonterskog angažmana

u određenoj destinaciji i klasičnih elemenata putovanja. Takav oblik putovanja i boravka pruža priliku za razvoj ekološke, društvene i ekonomske održivosti, koje su nužne komponente unaprjeđenja ponude turističkih destinacija, osobito zaštićenih područja.

Ključne riječi: volontiranje, zaštićena područja, turizam, lokalna zajednica, volontizam